

Velitelství Západního vojenského okruhu

Náčelník štábu Západního vojenského okruhu

V letech 1985–1986 došlo k řadě personálních změn v nejvyšších velitelských funkcích v armádě. Nemocný ministr obrany armádní generál Dzúr byl ze zdravotních důvodů odvolán a jeho nástupcem se stal generál Václavík, který dělal dlouhá léta náčelníka štábu ZVO a v roce 1983 odešel na generální štáb. Generál Veselý, jenž byl velitelem ZVO od roku 1971, nelibě nesl postup svého bývalého podřízeného a odešel v roce 1985 do penze.

Novým velitelem ZVO byl jmenován generál Vacek, dosavadní náčelník štábu ZVO (1983–1985, nahradil právě Václavíka, předtím velel v letech 1981–1983 1. armádě) a novým náčelníkem štábu ZVO se stal generál Rygál.

Velitel okruhu generál Vacek byl můj spolužák z akademie v Moskvě. Nebyli jsme přátelé, ale znali jsme se ze společně prožitých dvou let v SSSR a také z různých služebních setkání, když jsme oba veleli divizím a armádám. Přestože mi jak generál Veselý, tak i generál Boriščák, vyhrožovali, že nikdy nepůjdu na vyšší funkci, stalo se. V roce 1986 jsem byl ustanoven do funkce náčelníka štábu ZVO (generál Rygál odešel do akademie v Brně). Jsem přesvědčen, že o mě nestál ani generál Vacek, ale asi zasáhla „vyšší moc“ nebo ministr Václavík nenašel nikoho lepšího. Za mnou nikdo nestál a žádnou „tlačku“ jsem neměl.

Funkce náčelníka štábu ZVO byla náročná, ale měla výhodu v tom, že jsem nebyl stále na cestách jako dříve a navíc jsem měl zkušené podřízené. Ze začátku jsem se musel seznámit s celou „mašinérií“ štábu ZVO. Byl to velký štáb se spoustou správ, v jejichž čele stáli zkušení odborníci. Přestože byli mnoho let „zpracovávaní“ generálem Veselým, zůstali normální a dalo se s nimi mluvit a spolupracovat.

S velitelem okruhu generálem Vackem jsem neměl žádné spory a nedocházelo mezi námi k žádným konfliktům. Jsem proto dnes velmi překvapen, když se o mně po letech velice nepěkně vyjadřuje. Tehdy mi do očí nic neřekl. Kdybych byl tak špatný, asi bych nemohl být po jeho odchodu do funkce náčelníka generálního štábu v roce 1987 ustanoven do funkce velitele ZVO.

Na tomto místě je možná vhodné uvést pár slov o struktuře československé armády (pozemní). Skládala se ze dvou okruhů: Západního vojenského okruhu (ZVO) a Východního vojenského okruhu (VVO). Zatímco VVO se skládal ze školních útvarů a pluků a divizí, které měly být mobilizovány, ZVO byl útvarem bojovým. Tvořily ho dvě armády s velitelstvími v Příbrami (1. armáda) a v Písku (4. armáda). 1. armáda měla tři motostřelecké a jednu tankovou divizi, 4. armáda dvě motostřelecké a dvě tankové divize. Tankové divize se skládaly ze tří tankových pluků a jednoho motostřeleckého, u motostřelecké divize byl poměr tankových a motostřeleckých pluků obrácený. Kromě toho měla každá divize ještě podpůrné jednotky – protiletadlový pluk, dělostřelecký pluk, samostatný raketový oddíl a speciální prapory (spojovací, ženijní, chemické ochrany, technického zabezpečení, průzkumný, zdravotnický, automobilní). Výzbroj a výstroj se skladovala v divizních skladech.

V době míru byl velitel ZVO podřízen přímo ministru obrany. Pokud by však došlo k válečnému konfliktu, situace by

se diametrálně změnila. Funkce velitele ZVO byla při přechodu na válečný stav nejvyšší vojenskou funkcí v Československu. Ministr by přestal velet armádě a stal by poradcem prezidenta. Armáda by přešla do podřízenosti Spojeného velení Varšavské smlouvy a velitel ZVO by se stal velitelem Československého frontu, do jehož sestavy přecházela nejen celá československá armáda, ale i Střední skupina sovětské armády dislokovaná na našem území (jako armáda). Velitel československého frontu byl pak podřízen hlavnímu veliteli na západním směru, kterým byl do roku 1988 sovětský maršál Ogarkov, poté armádní generál Postnikov. On i jeho štáb byli dislokováni v Legnici, v jižní části Polska nedaleko našich hranic.

Pro ověření součinnosti jsme také prováděli společná velitelsko-štábní cvičení v ruském jazyce. Jednoho cvičení se hlavní velitel na západním směru armádní generál Postnikov i osobně zúčastnil.

Jak KSČ „dohlížela“ na armádu?

Až v 80. letech, když jsem byl již na divizi, jsem se dozvěděl, že je na Ústředním výboru KSČ jedno oddělení, které má ve své působnosti armádu. Když jsem se potom měl stát velitelem armády a okruhu, byl jsem pozván na toto oddělení k pohovoru.

Nebylo to nic zvláštního, ale udělal jsem si pro sebe závěr, že chtěli osobně znát toho, kdo je naznačen na takovou funkci. Můj osobní spis znali a měl jsem takový dojem, že o mně vědí víc než já sám.

Nejvíce se podílelo toto oddělení na výběru vhodných kandidátů do Vojenské akademie generálního štábu v Moskvě a do

vedoucích funkcí v armádě počínaje pravděpodobně velitelem pluku. Bez jejich souhlasu a posvěcení nebyl vydán žádný kádrový rozkaz. Pokud se mezi uchazeči objevil někdo s nějakým problémem, byl automaticky vyřazen.

Od praporu výše byli u všech velitelů zástupci pro věci politické. O nich jsem již psal výše. Nesetkal jsem se nikdy za celou svoji vojenskou kariéru, že by se „pletli“ do velení nebo snad že by dokonce veleli. Služebně byli podřízeni svým velitelům a měli také jednoznačně stanovené své povinnosti.

Proto také vylučuji možný názor, že by KSČ, byť i třeba prostřednictvím „politruků“ velela armádě.

Až ve vyšších funkcích v armádě, jsem se alespoň částečně seznámil s tím, jak je armáda všestranně zabezpečena. Byl to vypracovaný systém, plánovitý proces, jehož podkladem bylo dlouhodobé plánování organizace a vyzbrojování armády, které se pravidelně upřesňovalo v ročních plánech. V nich již byly konkrétně stanoveny úkoly pro jednotlivé druhy vojsk a služeb, a to pro organizační strukturu, přezbrojování a veškeré zabezpečení.

Již dlouhodobé plány byly rozpracovány generálním štábem na mnoho let dopředu, detailně byly popsány a rozpracovány všechny plánované organizační změny, proces zavádění nové techniky a zbraní a vše vyhodnoceno včetně finančních nároků.

Na základě toho pak byly připraveny materiály k projednání ve vládě a po schválení i ve Státní plánovací komisi, kde měla armáda své zastoupení vybranými důstojníky generálního štábu. Nezbytné finanční částky pak byly po projednání a schválení každý rok řešeny rozpočtem ministerstva obrany.

Všechny tyto úkoly byly potom v nezbytné a velmi omezené míře součástí úkolu jednotlivým druhům vojsk a služeb

stanoveny Rozkazem ministra na výcvikový rok. To co bylo naplánováno, bylo finančně zabezpečeno a muselo být bez výjimky splněno.

Armáda tedy plnila úkoly a byla zabezpečena vládou, ne KSČ, a také finanční prostředky dostávala ze státního rozpočtu a ne od ÚV KSČ.

Vliv KSČ na armádu byl nepřímý, zprostředkovaný tím, že vyšší velitelé byli členy strany a jejich ustanovení do funkce podléhalo schválení ÚV KSČ, ta jim však nevělela a nepamatují si také za celou svou čtyřicetiletou službu, že bych jako straník dostal od „strany“ služební úkol.

Nelze však pominout fakt, že jak ministr obrany, tak i náčelník Hlavní politické správy byli členy ÚV KSČ a tam byly úkoly armády jistě rozebírány a hodnoceny. Ani tento orgán však armádě nevedl a jeho oddělení, které mělo na starosti armádu, se u vojsk nijak neangažovalo.

Velitel Západního vojenského okruhu

V letech 1986–1987 se postupně obměnili i hlavní funkcionáři velení ZVO. Generál Rygál odešel na funkci náčelníka akademie do Brna a náčelníkem štábu se stal generál Podešva, schopný a pracovitý člověk, s kterým jsem si dobře rozuměl. Před ustanovením do této funkce působil jako zástupce náčelníka brněnské akademie. Dlouholetého zástupce pro bojovou přípravu generála Gottwalda, který odešel na post vojenského atašé v Bulharsku, nahradil generál Kylar, spolužák z akademie v Brně a můj zástupce pro bojovou přípravu na velitelství 4. armády. Zástupcem pro civilní obranu se stal plukovník Brůj, rovněž můj bývalý zástupce na velení 4. armády (nahradil mě ve funkci, když jsem se v roce 1985 stal

Velitel Západního vojenského okruhu.

velitelem armády). Mým „čistým“ zástupcem se stal generál Holub, který předtím vykonával funkci náčelníka štábu velitele 1. armády.

Tak jsem měl kolem sebe bývalé kolegy a věkem odpovídající spolupracovníky s výjimkou náčelníka politické správy generála Marka. Většina ostatních náčelníků správ zůstala ve svých funkcích a práce štábu kontinuálně pokračovala. Systém práce velitelství a štábu okruhu fungoval bez problémů a výměna několika hlavních funkcionářů vůbec nevadila.

Se svými podřízenými zástupci a náčelníky správ jsem vycházel dobře a domnívám se, že ani ministr obrany generál Václavík neměl důvod se znepokojovat. Vycházeli jsme spolu korektně a dobře. Navíc měl pro ZVO pochopení, protože ho za deset let ve funkci náčelníka štábu okruhu velmi dobře znal. Při cvičeních, která s námi osobně řídil, však nezapomněl dát najevo, že je ministr. Při hodnoceních mých rozhodnutí ukázal, že ministr má svůj názor – a má vždy pravdu.

Ihned po nástupu do funkce jsem se rovněž pokusil uklidnit i chod života na štábu. Ještě za generála Veselého a potom i za Vačka se hodně pracovalo do noci. Oba tito velitelé byli zvyklí hodně cestovat po svých podřízených jednotkách a vraceli se často až večer. Jejich zástupci a náčelníci správ tak mohli řešit otázky vyžadující velitelova souhlasu až po poradě s nimi, tedy až po jejich návratu na štáb. Teprve potom mohli – dlouho do noci – intenzivně pracovat.

To jsem změnil a prosazoval názor, že schopný důstojník zvládne své úkoly v pracovní době. Odpadl stres z noční práce, zklidnily se vztahy a klid se vnesl i do práce štábu. Zaběhlý systém občas narušily mimořádné události nebo něco neplánovaného. Štáb okruhu byl však takový kolos, že ani to nemělo podstatný vliv na práci většiny příslušníků štábu. Co se naplánovalo, to se také plnilo.

Ve funkci velitele okruhu ovšem opět začala anabáze s nekonečnými služebními cestami. Za rok jsem najezdil jenom ve svém silničním služebním autě více než 50 000 kilometrů, kromě toho ještě spoustu dalších v terénním autě, a to nepočítám cesty vrtulníkem a letadlem, které jsem používal při delších cestách na Moravu a na Slovensko (jako velitel okruhu jsem měl své vrtulníky Mi-8 a vojenské dopravní letadla typu Antonov).

Téměř denně se na okruhu sešlo cestou dozorčích orgánů vše nepříjemné, co se u podřízených událo a co se muselo řešit. Byl to nekonečný sled hlášení výsledků výcviku, událostí, problémů a dopravních nehod, protože v podřízenosti okruhu byly statisíce vojáků a tisíce nejrůznějších vozidel a bojové techniky v každodenním provozu.

Téměř nebyla noc, aby mi nezazvonil jeden ze tří telefonů, které jsem měl v ložnici vedle postele. Měl jsem tam normální telefonní linku, vojenskou linku a utajené spojení. Je to

zvláštní, ale v souladu se zákonem schválnosti se mimořádné události a dopravní nehody stávaly většinou v noci, v sobotu a v neděli.

Když mě probudil zvonek telefonu, vyslechl jsem, co se stalo a rychle jsem se musel rozhodnout jaká opatření přijmout. Jestli vyslat na vyšetření události komisi, kdo ji povede, jestli událost ihned hlásit ministrovi obrany nebo zda to vydrží do rána. To vše záviselo na závažnosti události a na možných následcích. Stávalo se také, že na šetření některých událostí jsem vyjížděl osobně nebo jsem byl přímo ministrem určen na jejich vyšetření. Byla to ta nejméně příjemná součást mých povinností.

Dnes, když vzpomínám na roky vojenské služby, zdá se mi téměř nemožné, že jsem žil téměř 20 let v nepřetržité bojové pohotovosti. Od okamžiku, kdy jsem převzal funkci náčelníka štábu pluku v roce 1970, přes divizi, armádu a okruh do roku 1990. Výjimkou byly dovolené a studium v Moskvě. Musel jsem být nepřetržitě v dosahu telefonu a do 30 minut po vyrozumění být na pracovišti. A to bylo v době, kdy neexistovaly mobilní telefony.

Pokud jsem odejel na služební cestu, tak přebíral moje povinnosti náčelník štábu nebo mnou určený zástupce do doby, než jsem se vrátil. Když jsem se šel v době „volna“, pokud jsem vůbec nějaké měl, projít, tak jsem byl povinen informovat operačního dozorčího, kam a kudy jdu a po návratu se opět telefonicky ohlásit. To bylo pro případ, aby mě mohli najít vyslanou motospojkou nebo autem, pokud by se něco stalo. Byl jsem 24 hodin denně v nepřetržité službě.

Přesto byl výkon služby na okruhu klidnější, protože jsem si mohl sám plánovat svou činnost a nikdo mi do ní nezasahoval tak jako dříve. Ministr obrany, kterému jsem byl podřízen, měl sám dost svých starostí a mě nechával relativně v klidu.

Na výcviku u polských vojáků v roce 1988.

Využití moderní techniky

Asi rok po převzetí funkce velitele ZVO jsem při návštěvě Vojenské akademie v Brně viděl zajímavý technický prvek, který by se dal využít i v činnosti štábů. Byla to širokoúhlá projekce na velké plátno. Ta by se dala zařadit do organizace součinnosti vojsk, pro kterou jsme dosud pracně připravovali plastické mapy (reliéfy terénu).

U nás tato širokoúhlá projekce nebyla k sehnání, ale v Západním Německu ano. To mělo několik úskalí. Věděl jsem, že se od ZVO nikdo do SRN nedostane, a navíc jsme neměli valuty.

Každá situace má však řešení. Věděl jsem, že na generálním štábu existuje oddělení pro zahraniční styky, a jeho náčelník přístup k valutám měl. K jeho povinnostem totiž pat-

řilo mimo jiné i zabezpečení čs. vojenských atašé v zahraničí. Napsal jsem proto žádost a vyrazil s ní za náčelníkem tohoto oddělení generálem Jindrou do Prahy.

Vysvětlil jsem mu, co bychom potřebovali a proč, a světe div se, netrvalo dlouho a širokoúhlou projekci jsme obdrželi. Ve stejnou dobu jsme opravovali v záložním prostoru soustředění v lese u Bechyně podzemní úkryt (pracoviště pro štáb). Zde byl i sál pro práci štábu ZVO, a proto jsem uložil náčelníkovi štábu ZVO generálu Podešvovi, aby tuto projekci připravil. Při nejbližším štábním nácviku byla pak s úspěchem využita.

Svému náčelníkovi pro bojovou přípravu generálu Kylarovi jsem vydal úkol, aby si objednal vrtulník a nechal natočit záznam v terénu tam, kde plánujeme čáru zasazení vojsk. Generál Kylar měl mezi svými podřízenými občanského pracovníka, který ovládal videokameru a uměl natáčet velmi dobré záznamy. Výsledek byl dobrý a velmi názorná pomůcka se osvědčila.

Dalším technickým prvkem, který byl zaveden, byla počítačová síť ZVO. Počítače byly na štábech divizí, armád a okruhu zavedeny v 80. letech a byly používány pro práci štábu v posádkách i při cvičeních. Tyto počítače však nebyly propojeny, a tak jsme vlastními silami položili kabely mezi posádkami Tábor–Písek a Tábor–Příbram. Vše organizoval náčelník spojovací správy plukovník VINTR. Tak vznikla koncem 80. let počítačová síť, ve které jsme si mohli utajeně a rychle předávat informace. Domnívám se, že v té době byla armáda v čele využívání výpočetní techniky v Československu.

Poslední setkání s maršálem Kulikovem

V roce 1989, jsem zažil podivuhodnou příhodu.

Po dvanácti letech končil v létě toho roku ve funkci hlavního velitele Spojených ozbrojených sil Varšavské smlouvy maršál Kulikov.

Bylo asi zvykem a projevem slušnosti obletět všechny členské země a rozloučit se s ministry obrany, se kterými byl dlouho v kontaktu. Nejprve se byl rozloučit v NDR a potom měl naplánováno přiletět do Prahy a setkat se naposledy s ministrem obrany generálem Václavíkem a náčelníkem generálního štábu generálem Vackem.

Neznám konkrétní důvody, proč se oba dva s maršálem Kulikvem nechtěli setkat, vím však moc dobře, co to znamenalo pro mě. Ztracený den a starosti navíc.

Generál Vacek mi zavolaal a řekl, že Kulikov se loučí, ale ministr ho nechce přijmout a on, náčelník generálního štábu nemá zase čas. Ministr prý rozhodl, že ho mám přijmout já a že jeho letadlo nasměrovali na letiště do Bechyně. Bude tam asi za hodinu, tak ať se o něho postarám. Když jsem se mu snažil vysvětlit, že maršála Kulikova jsem viděl jednou v životě na cvičení v Bulharsku v roce 1982 a nebudu si mít s ním o čem povídat, nebral to vážně a řekl, že to musím zvládnout.

Než jsem odejel, vydal jsem pokyny svému pobočníkovi, aby zabezpečil nějaké suvenýry, které jsme měli vždy v zásobě pro případné návštěvy, aby připravili kancelář mého zástupce, který byl na služební cestě a byla proto volná pro maršála Kulikova, a také aby bylo připraveno občerstvení z naší závodní kuchyně.

Sedl jsem do auta a cestou na letiště do Bechyně jsem přemýšlel o tom, jak vysvětlit maršálovi Kulikovovi nevysvětlitelné. Proč přistál v Bechyni a ne v Praze, proč ho čeká velitel

okruhu a ne ministr obrany s náčelníkem generálního štábu. Bylo to hrubé porušení existujících a ustálených pravidel, diplomatického protokolu a slušného chování.

Po příjezdu na letiště jsem ještě asi dvacet minut čekal, než se kola přistávajícího letadla s hlavním velitelem vojsk Varšavské smlouvy dotkla dráhy. Letadlo bylo doprovodným vozidlem navedeno na stojánku, kde jsem ho očekával. Po zastavení motoru a přistavení schůdků se objevil ve dveřích maršál Kulikov, rozhlédl se a zvolna sestoupil na plochu letiště.

Tam jsem ho již očekával, v ruském jazyce jsem se představil a informoval ho o tom, že vzhledem k nepřítomnosti ministra obrany v Praze, přistál nedaleko Tábora, kde je velitelství Západního vojenského okruhu, a já jako velitel okruhu se mu mám věnovat.

Zřejmě byl již při letu informován o změně plánované cesty, tvářil se vcelku klidně, i když bylo možné z jeho výrazu vyčíst nelibost. Požádal jsem ho, aby se posadil se mnou do mého služebního auta a vyjeli jsme do Tábora. Cestou jsem ho stručně informoval o posádce Tábora a o sobě. Připomněl jsem mu i svoji účast na cvičení Štít-82 v Bulharsku, kterého jsem se zúčastnil ještě jako velitel divize se svými tanky T-72 a kde jsem měl možnost se s ním osobně setkat.

Odpovídal klidně a stručně a bylo zřejmé, že se smířil se vzniklou situací a dokonce potvrdil, že se na mě z Bulharska pamatuje.

Když jsme přijeli na velitelství okruhu, bylo vše připraveno, odešli jsme na svačinu a potom ke mně do pracovny. Rozhlédl se po místnosti, posadil se a chvíli jsme hovořili o situaci u vojsk a stavu okruhu. Po krátké chvíli, když nás několikrát přerušilo volání telefonu a moje odbíhání k němu, pochopil, že si asi moc nepopovídáme a že mi narušuje moji

práci. Zeptal se, jestli si může někde posadit, než pojedě zpět na letiště.

Kancelář zástupce již byla připravena, doprovodil jsem ho tam a pozval jsem ho zároveň na oběd, který bude asi za hodinu.

Souhlasil.

Co mu také nakonec zbývalo. Při odchodu z mé kanceláře si všiml menšího radiomagnetofonu, který jsem tam měl jako součást vybavení pracovny a obdivoval ho. To mi vniklo okamžitý nápad na dárek, kterým zřejmě nepohrdne.

Zavola jsem si pobočníka, aby mě informoval, jestli máme nějaký suvenýr vhodný pro takovou návštěvu.

Přinesl mi ukázat asi osmdesát centimetrů vysokou vázu na podstavci, vyrobenou ze 100 milimetrové nábojnice do tankového kanonu. Vyrobili ji naši vojáci v dílnách a vypadala velice pěkně. To byl jeden dárek a na druhý jsem si zavolał předsedu základní organizace KSČ štábu ZVO podplukovníka Dvořáka.

Náš rozhovor byl velmi krátký.

„Jardo, je tady maršál Kulikov a potřebuji pro něho nějaký dárek. Všiml jsem si, že se mu líbilo támhleto rádio. Je to velký problém, aby stejné bylo za hodinu připravené pro něho v krabici na mém stole?“

Znal jsem ho již 15 let, protože když jsem velel tankovému pluku v Jindřichově Hradci, byl mým zástupcem pro věci politické. Byl to také jeden z nejlepších a nejschopnějších politruků, které jsem za celou svou téměř čtyřicetiletou službu v armádě poznal.

Odpověděl tak, jak jsem očekával, že to není problém, a za necelou hodinu bylo nové rádio zabalené v krabici na mém stole. Oba dárky jsem nechal naložit do svého auta, abych je mohl předat na letišti před odletem.

Asi za hodinu, když jsem si ověřil, že oběd je připraven, nechal jsem do jídelny vojenské rady svolat své přítomné zástupce a šel jsem pozvat maršála Kulikova na oběd. Představil jsem mu své zástupce a potom jsme společně poobědvali. Po obědě jsme nasedli opět do mého služebního auta a odjeli na letiště u Bechyně.

Krátce jsem se rozloučil s maršálem Kulikovem (byl jsem asi zase poslední generál Československé armády, kterého viděl), a než odešel po schůdcích, předal jsem mu dárky, vázu a krabici s rádiem.

Poděkoval, zavřely se dveře letadla a za několik minut se jeho speciál zvedl z plochy letiště v Bechyni. Počkal jsem ještě několik minut, a když mi z řídicí věže oznámili, že opouští naše území směrem východním, odjel jsem zpět do Tábora.

Po příjezdu do posádky jsem utajeným spojením zavolal náčelníka generálního štábu a velmi stručně ho informoval o průběhu mého setkání i loučení s Kulikovem. Generál Vacek nepovažoval za nutné ani poděkovat, že jsem ministra i jeho tahal ze situace, která měla daleko ke slušnému chování. Pokud byl maršál Kulikov ve funkci, byli samá ochota, a když skončil ve své funkci, zachovali se jako nevychovaní ubožáci.

Listopad 1989

Jak plynuly dny, týdny a měsíce byl tu náhle podzim památného roku 1989. Pro mě a moji práci to byl rok stejný jako každý jiný, ale to jenom do listopadu.

Relativně klidné výcvikové období roku bylo charakteristické tím, že končil základní výcvik nových vojáků, kteří nastoupili vojenskou základní službu. To znamenalo, že výcvik byl

prováděn v posádkách a do výcvikových prostorů se nevyjíždělo. Menší provoz veškeré techniky zabezpečující život vojáků v posádkách a strážní službu znamenal také méně problémů a dopravních nehod. U útvarů probíhal běžný výcvik, nikde nebyly žádné zvláštní události.

Pravidelné informace, které jsem dostával z ministerstva a Hlavní politické správy, monitorující činnost našeho potenciálního protivníka, cizích armád a politickou situaci, nesignalizovaly nic mimořádného. Více jsem se v této době dověděl ze sdělovacích prostředků a od manželky, která byla pravidelnou posluchačkou Svobodné Evropy.

Čím více se blížil listopad 1989, tím méně informací přicházelo z Hlavní politické správy, ministerstva a generálního štábu. Vypadalo to jako, že se u nás nic neděje a že je vše v pořádku. O demonstracích jsme se dozvěděli až z televize, rozhlasu a novin.

Je zajímavé, že ani po demonstraci 17. listopadu nepřišla z Prahy žádná informace od ministra obrany ani od náčelníka Hlavní politické správy. Přitom jsem ze sdělovacích prostředků věděl, že situace v Praze klidná není, že dochází k nejruznějším jednáním vlády a ÚV KSČ, že dochází k demonstracím. Doslechl jsem se také, že ministr obrany aktivně navrhoval na jednáních ÚV KSČ použití armády proti demonstrantům.

Bohužel si po tolika letech vše nepamatuji, deník jsem si nevedl a mnohé závažné dokumenty a záznamy z jednání kolegia ministra nebo shromáždění hlavních funkcionářů armády na ministerstvu obrany byly zničeny. Tábor je dost daleko od Prahy a nevěděl jsem, co se děje na ministerstvu, generálním štábu nebo na Hlavní politické správě. O zákulisních jednáních, která mohla probíhat, teprve ne. Tak jsem musel reagovat pouze na dílčí informace, které ke mně pro-

nikly, na sdělovací prostředky, které mohly podávat informace neúplné a zkreslené – a spoléhat na svůj rozum.

Teprve 23. 11. 1989 jsem byl pozván na ministerstvo obrany, kde jsme dostali úkol připravit Mimořádná bezpečnostní opatření (MBO), jejichž cílem byl nepochybně zásah armády. Vyčlenění sil a prostředků, tj. vojáků a techniky, pro MBO v souladu s rozkazem ministra obrany bylo zabezpečeno podřízenými veliteli podobně, jako se vždy vyčleňovaly síly a prostředky podle bojového rozdělení útvarů a jednotek. Bylo přesně stanoveno, kolik vojáků základní služby a vojáků z povolání a která technika se na daný signál soustředí na určených místech a budou připraveni vyjet z posádky.

Stejně jako u signálů bojové pohotovosti rozhodoval ministr obrany, který by cestou náčelníka generálního štábu a dále cestou operačních dozorcích (operační dozorčí generálního štábu, ZVO, armád, divizi až po dozorčí útvarů) vyslal signál, na který by útvary automaticky zahájily svou činnost. To vše šlo mimo jednotlivé velitele, pouhým stisknutím tlačítka. Po proniknutí signálu by se dostavili velitelé na pracoviště a k útvarům a byli by dozorčími orgány vyrozuměni, o co se jedná. Následně by potom měly následovat další rozkazy, již cestou velitelských orgánů. Tyto rozkazy by určily další činnost vojsk, jestli opustit posádky, kam vyjet, kde se soustředit atd.

Dnes máme informace o tom, že v řadě útvarů byli vojáci rozhodnutí nevyjet z posádek a nezasahovat (jak vojáci z povolání, tak základní služby). To se říká dnes, ale nikdo neví, jak by to to vypadalo, kdyby rozkaz k zásahu skutečně přišel.

To se však bezprostředně poté nestalo, protože ministru Václavíkovi, se nepodařilo získat souhlas se zásahem na jednání ÚV KSČ. To vím dnes, ale nevěděl jsem tehdy. Jak jsem již zmínil výše, netušil jsem, co se dělo na ÚV, ministerstvu,

generálním štábu, a zvláště ne v zákulisí. Mohu se jen domnívat, že špičky armády byly do poslední chvíle nakloněny silovému řešení a podporovaly ministra obrany v tom, že armáda je připravena k zásahu a má zasáhnout.

U ZVO byla situace diametrálně odlišná. Mezi mými nejbližšími zástupci a náčelníky byl pouze jeden, který zastával stejný názor – náčelník týlu generál Pokorný. Ostatní byli velmi zdrženliví a proti zásahu.

Ani po největší demonstraci v Praze na Letné v neděli 26. 11. 1989, kterou jsem sledoval v přímém přenosu televize, nepřišla z velení armády žádná informace. Vůči podřízeným vystupovaly ministerstvo i Hlavní politická správa v roli mrtvého brouka. Z jednotlivých posádek jsem ale měl od podřízených velitelů i cestou dozorčích orgánů informace, že i tam probíhají demonstrace a že jsou snahy místních orgánů a různých aktivistů zapojit do nich vojáky v posádkách, nebo dokonce pokusy tyto demonstrace organizovat přímo v kasárnách.

Na takovou situaci jsem musel reagovat.

Dlouho jsem zvažoval, co a jakým způsobem řešit. Dobře jsem znal složení a názory vojáků. Jsou představiteli širokého spektra mladé generace s různými názory a vzděláním od nedokončeného základního, přes základní, střední a vysokoškolské. Jsou nejrůznější víry a národnosti.

Jejich charakterové vlastnosti a povahové rysy zahrnují celou škálu mladých obyvatel naší země, v minulosti řádných mladíků, ale také mladých mužů postrádajících slušné chování a také již trestaných za nejrůznější trestnou činnost.

I mezi vojáky z povolání existovaly nejrůznější názory na současnou situaci, a i když k žádným problémům zatím nedošlo, nemohl jsem riskovat, že by mohlo dojít k zneužití toho, co armáda má – a to byly zbraně.

Většina vojáků základní služby měla přístup ke zbraním. Každý z nich měl klíče od skladu zbraní, když byl ve službě dozorčího jednotky, a mohl s nimi v podstatě nekontrolovaně manipulovat. Kdo zajistí, že případná demonstrace, která by probíhala v kasárnách, bude mít klidný průběh, že neskončí nějakou provokací a nerozpoutají se vášně?

Klidné demonstrace nejsou a to potvrdily i ty, které jsem zatím viděl. Kdo potom ponese odpovědnost za případné zneužití zbraní? Kdo a jak zaručí, že vše proběhne klidně a neskončí shodou okolností násilím a nepoteče krev?

To jsem nemohl riskovat a přemýšlel, jak zabezpečit klid v kasárnách a jak předejít možným problémům. Přijal jsem proto následující opatření:

1. S okamžitou platností nařizuji, aby u všech útvarů byl po celých 24 hodin přítomen velitel nebo jim určený zástupce. Pokud se někdo z civilních orgánů nebo organizací dostaví k útvaru, tento důstojník je vyslechne a vysvětlí jim situaci, včetně mého nařízení.

2. Nepovolují jakékoliv akce v kasárnách, které nesouvisí s výcvikem nebo běžným životem vojáků. Pokud se vojáci ve svém volnu nebo na vycházce účastní akcí v posádkách, je to jejich věc.

3. Výcvik a výjezdy z kasáren omezit. Plně zabezpečit strážní službu (strážím se do skladů strava musela dovážet).

4. Jakékoliv zvláštní situace hlásit cestou dozorčích orgánů nebo veliteli ihned.

Nebyla to opatření související s bojovou pohotovostí, jak si to do dnes někteří tehdy sloužící vojáci vysvětlují, byla to ale opatření, jejichž cílem bylo zachování klidu a pořádku ve všech posádkách. Že se ukázala jako odůvodněná a správná,

o tom jsem měl možnost se později přesvědčit, když došlo k provokacím v některých městech, kde byla dislokována vojska Západního vojenského okruhu.

Organizace Občanského fóra, jejichž součástí se postupně stávala i Vojenská obroda, se snažily nejrůznějšími způsoby monitorovat činnost armády a jejich velitelů.

Ve Vojenské obrodě se soustředili bývalí vojáci z povolání, kteří byli většinou po roce 1968 vyloučeni z KSČ a museli odejít z armády. Byli však mezi nimi i ti, kteří byli z armády propuštěni z jiných důvodů, někteří i pro nevyhovující plnění svých funkcí. Ti všichni většinou žili ve svých bývalých posádkách a o situaci v armádě informovali Občanské fórum, někdy však nesprávně a s dvacetiletým odstupem od stavu, který znali dříve.

Jak jsem si měl možnost ověřit na konkrétních případech, které uvedu později, patřili někteří z nich mezi necharakterní převlékače kabátů a několik z nich také mezi evidované spolupracovníky tajné bezpečnosti nebo VKR (vojenské kontrarozvědky).

V Praze téměř permanentně jednalo Občanské fórum, ale k jeho jednání s ministrem obrany zatím nedošlo. Pokud by chtěli vědět, co se děje nebo bude dít v armádě, mohli lidé z OF kontaktovat generální štáb nebo přímo ministra, ale to se zatím nestalo.

Místo toho kontaktovali mě.

V pátek 24. listopadu, když jsem se vrátil ze služební cesty, informoval mě náčelník štábu, že volal někdo z Občanského fóra z Prahy a že by se mnou za dva dny dopoledne chtěli hovořit jeho mluvčí, pánové Kocáb a Klaus.

Kdo je Michael Kocáb jsem věděl. Občas se mi podařilo sehnat vstupenky na nějaké představení do Paláce kultury v Praze a zrovna před nedávnem jsme byli s manželkou na před-

stavení Odyssea. Byla to kombinace živého představení s promítáním a stereofonní hudbou, která se řinula ze všech směrů. Autor hudby Michael Kocáb byl na tomto představení přítomen a seděl jen několik řad před námi. Představení bylo skvělý zážitek, a díky tomu jsem také věděl, kdo je první z těch osob.

Zato Klause jsem neznal. Informace o něm se nepodařilo sehnat ani mým zkušeným spolupracovníkům.

Sedl jsem hned k telefonu a zavolal ministra obrany:

„Soudruhu ministře, ohlásili se u mě mluvčí Občanského fóra a chtějí mě navštívit v Táboře. Je to Kocáb a Klaus.“

Ministr Václavík jenom řekl: „Tak je přijmi.“

Zeptal jsem se: „Jak a o čem s nimi mám jednat?“

Odpověděl: „Záleží na tom, o co jim jde. Reaguj na situaci. Dělej, jak myslíš.“

Požádal jsem náčelníka štábu, aby zavolal do Prahy na číslo, které mu nechali, a ať předá vzkaz, že je přijmu 27. listopadu v 10 hodin v klubu ZVO.

Setkání s představiteli Občanského fóra v Táboře

Ve tři čtvrtě na deset jsem šel ke klubu a vzal s sebou i náčelníka okružové politické správy generála Marka. Měl to být zkušený politický pracovník a já jsem se domníval, jak se potom ukázalo tak mylně, že jeho přítomnost nebude zbytečná. Usoudil jsem, že toto setkání bude asi více politická záležitost než vojenská. A když teď nic neví a neinformuje mě o tom, co se u nás děje, dozví se to aspoň z úst někoho jiného.

S generálem Markem jsme ovšem nevycházeli příliš dobře od doby, kdy jsem ho poslal pryč z pravidelné porady se

zástupci, protože přišel nepřipraven a nevěděl nic o úkolech z minulé porady, ani jak byly splněny. Přišel se tam pouze posadit a na to nemusel být generálporučíkem a náčelníkem okruhové politické správy. Řekl jsem mu tedy, ať pošle na poradu někoho, kdo je informován a ví, co se u okruhu děje. Od té doby chodil na porady místo něho jeho zástupce, který věděl co a jak a zřejmě za něho i pracoval.

Před klubem již stálo několik aut a byla tam i televize. Nevím, odkud přijela, ale pravděpodobně ji informoval někdo z Občanského fóra. Šli hned ke mně a chtěli natáčet naše setkání. Vysvětlil jsem jim, že jsou v objektu Západního vojenského okruhu a já jsem je nepozval. Proto zde nic natáčet nebudou. Pokud si počkají, až skončíme naše rozhovory, mají možnost si s pány Kocábem a Klausem pohovořit.

Za nimi stáli pánové Kocáb a Klaus v tmavých oblecích.

Podali jsme si ruce a představil jsem jim svého společníka. Zavedl jsem je do klubu, ve kterém byla v prvním poschodí místnost s kulatým stolem, kde se scházela při některých jednáních vojenská rada ZVO.

Vysvětlil jsem jim, že to je demokratický orgán složený z mých zástupců a náčelníků druhů vojsk, kterému předsedám a který řeší rozhodující problémy okruhu demokratickým hlasováním. Šlo hlavně o koncepční otázky – reorganizace, přezbrojování, začleňování nové techniky, výstavba cvičišť atd. Zdálo se, že je takový orgán v armádě a na velitelství okruhu překvapil. Mimo jiné byly stejné rady i u armád a PVO. Na ministerstvu se něco podobného nazývalo kolegium ministra obrany a ještě o něm bude řeč.

Sedli jsme ke kulatému stolu. Vlevo vedle mě seděl náčelník okruhové politické správy generál Marek a šikmo naproti pánové Kocáb a Klaus.

„Pánové co si dáte? Já kávu a sodovku.“

Chtěl jsem navodit přijatelnou atmosféru. Zareagovali okamžitě a tak jsme si všichni objednali totéž. Začali jsme si míchat kávu a já očekával, s čím do Tábora přijeli.

Nějak se neměli k zahájení rozhovoru a tak jsem zahájil prostou otázkou: „Pánové, co Vás ke mně přivádí? Máte v Praze ministra obrany a generální štáb. Proč jedete ke mně?“

„Doporučili nám, abychom jeli za Vámi. Vy velíte okruhu, a tak jsme mysleli, že bychom Vás mohli informovat o situaci,“ odpověděl poněkud vyhybavě Kocáb.

Klaus po celou dobu našeho setkání jenom mlčky přihlížel. Stejně tak i můj společník. Byla to beseda a výměna názorů mezi mnou a Kocábem.

Řekl jsem: „O Vaší návštěvě jsem informoval ministra obrany a až skončíme, tak ho o výsledku jednání budu opět neprodleně informovat. Kromě toho Vám chci hned v úvodu říci, že nejedete zrovna v nejvhodnější dobu, protože dnes v noci došlo k několika provokacím proti armádě organizovanými Občanským fórem. O tom si ještě pohovoříme později.“

Pan Kocáb se rozhovořil a začal nám velmi obšírně vysvětlovat, jak se u nás vyvíjela a vyvíjí situace ve společnosti, která vyvrcholila demonstrací studentů 17. listopadu, jejich napadením bezpečnostními složkami a následným rozeznáním.

Pokračoval vypočítáváním nejrůznějších akcí a demonstrací až se dostal k největší demonstraci na Letenské pláni. Mluvil dlouho a snažil se nás přesvědčit, jak je to nezbytné a demokratické a také, že jsou to nutné společenské změny.

Když už to trvalo příliš dlouho, přerušil jsem jeho dlouhý monolog.

„Pane Kocábe. Ani mně se nelíbí všechno to, co se u nás dělo. Čtu denní tisk, sleduji televizi a rozhlas a moje žena poslouchá Svobodnou Evropu, takže mám poměrně dost informací, abych si udělal představu o situaci. Jsou však věci,

kteří nepovažují za demokratické ani nyní, a dokonce si myslím, že hraničí s narušováním zákona. Abychom si vysvětlili stanoviska, uvedu Vám konkrétní fakta.

Včera večer a v noci na dnešek došlo ve třech posádkách, kde jsou dislokované mně podřízené útvary, k narušení pořádku a napadení vojsk občany vedených místními organizacemi Občanského fóra.

Večer přišel průvod demonstrantů místních občanů ke kasárnám motostřeleckého pluku v Benešově s transparenty, na kterých bylo napsáno: ‚Tanky na Prahu neprojdou a vás povedeme v okovech.‘

Pane Kocábe, můžete mi říci, co udělali vojáci v Benešově, že by je chtěl vést někdo v okovech? Víte snad něco o tom, že by jely nějaké tanky z Benešova na Prahu? Já velím okruhu a nevím o tom nic. Víím jen, že v Benešově a stejně tak i ve všech ostatních posádkách probíhá výcvik v kasárnách a vojáci žádné problémy nedělají.

Další provokace se odehrála v posádce Rožmitál, kde byly do rána na domech, v nichž bydlí vojáci z povolání, nakresleny šibenice a nápisy: ‚Hledejte si větve!‘

Můžete mi říci, čím se provinili vojáci z povolání, kteří tam bydlí, nikomu neškodí a plní si své pracovní povinnosti?

Také v Plzni přišla večer demonstrace organizovaná Občanským fórem na letiště, ke strážnímu stanovišti, na kterém voják ve strážní zbraní střeží vrtulníky. Po tomto strážném házení kameny a vykřikovali: ‚Vy svině, my si vás chytíme a pak vám ukážeme.‘

Voják byl napaden na strážním stanovišti a podle Řádu posádkové a strážní služby je povinen bránit sebe a také objekt, který střeží. Zcela v souladu se svými povinnostmi po varování zvolání použil samopal a vystřelil do vzduchu. Protože byl napaden, mohl použít zbraň i proti útočníkům. Prokázal

však odvalu a rozvalu a stanoviště ubránil. Proč se musel bránit před útočnými vedenými Občanským fórem?

Pánové, můžete mi říci, co tento voják, který si plnil své povinnosti ve stráži, udělal, že byl napaden. Co udělali i ostatní vojáci v Plzni, Benešově a Rožmitále, že jim bylo tak vyhrožováno?

Kdyby si voják ve stráži na letišti v Plzni nezachoval chladnou hlavu a použil ke své obraně zbraň, tekla by možná krev, kdo by za to nesl následky? Vy nebo velitel, kterému byl voják podřízen, nebo snad já? Můžete mi říci, kdo by byl odpovědný za možnou tragédii?

Armáda, konkrétně mně podřízené útvary zachovávají klid a nezavdávají žádné důvody k těmto provokacím. To, co se stalo dnes v noci, nepovažuji za nic demokratického, ale za bezdůvodné napadání příslušníků armády. Jestliže nepřijmete okamžitá opatření a nezamezíte těmto jevům, mám dostatek možností, včetně natočení videa a jeho předání do televize nebo tisku, abych je zveřejnil, a odpovědnost bude na Vás.“

Po celou dobu, kdy jsem je informoval o tom, co se stalo u podřízených útvarů a hlavně v závěru, když jsem požadoval z jejich strany přijetí okamžitých opatření k nápravě, mě pod stolem kopal do nohy můj vystrašený politický zástupce, abych se asi mírnil. Byl mi „skutečnou“ politickou oporou. Původním povoláním krejčí zůstane krejčím, i když je ve funkci náčelníka okruhuové politické správy.

Oba dva pánové, Kocáb i Klaus, byli téměř šokováni tím, co slyšeli, a ubezpečovali nás, že nic takového neorganizovali, ani o tom nevědí a také že ihned zabezpečí, aby se podobné provokace nekonaly.

Na završení mé reakce k těmto „demokratickým projevům“ Občanského fóra jsem přidal poznámku o tom, jak při de-

monstraci na Letné vyzýval mluvčí OF páter Malý všechny přítomné, a těch bylo několik set tisíc a další miliony u televizorů, ke svržení prezidenta. A ten byl v té době ještě chráněn ústavou a zákony a bylo to tedy nabádání k masovému porušení zákona a výzva k trestné činnosti, což jsem označil za ne příliš demokratické.

Oběma pánům nezbylo, než uznat, že to nejsou projevy pořádku a demokracie, a Kocáb poznamenal, že Malý na Letné „ujel“.

Po hodinovém besedování jsme se však nedostali k podstatě věci. Proč přijeli a co chtějí ode mě?

Znovu jsem se zeptal: „Pane Kocábe, můžete mi konečně říci, proč jste za mnou přijeli? Všechno, co jste mi řekl, vím, a proto jste jezdit nemuseli.“

V podstatě neodpověděl a začal znovu opakovat, jak je vše klidné a krásné, jak lidé udělali místo na průjezd sanity, když musela projet k postiženému v davu na Letné, a že demokratický proces se nedá zastavit. Stále se neměl k tomu, aby řekl přímo, co je přivedlo k veliteli Západního vojenského okruhu.

Nemám rád dlouhé řeči o známých věcech, které nic neřeší, a tak jsem položil konkrétní otázku: „Přijeli jste proto, abyste se dověděli, jak se zachová armáda? Jestli zasáhne proti demonstrujícím? Mohu Vám odpovědět pouze sám za sebe. Pokud budu velet okruhu já a budu mít na to vliv, tak armáda proti demonstrujícím nezasáhne. Nezahájím akci, která by mohla vést ke krveprolití a občanské válce. O našem rozho-
voru budu v tomto duchu informovat ministra obrany neprodleně po Vašem odjezdu.“

Po tomto mém prohlášení bylo vidět, jak se jim oběma ulevilo. Pan Kocáb sáhl do náprsní kapsy, vytáhl složený papír a řekl: „Mám připravené prohlášení z naší besedy a chtěl bych Vás s ním seznámit.“

Začal číst: „Dne 27. listopadu se sešli mluvčí OF Kocáb a Klaus s velitelem Západního vojenského okruhu a ve velmi srdečné besedě...“

Nenechal jsem ho domluvit.

„Pane Kocábe. Nesouhlasím s touto formulací. Každý, kdo mě zná, ví, že neprovádím žádné velmi srdečné besedy a že jsme se zde asi neobjímali. Náš rozhovor byl veden korektně a konkrétně s cílem vysvětlit si stanoviska a dopracovat se k nějakému výsledku, a to se stalo. Upravte svůj text v tomto duchu včetně toho, že se distancujete od provokací vedených proti armádě a že se nebudou opakovat. Pak se dohodneme i na znění Vašeho prohlášení.“

Pan Kocáb upravil text v souladu s mými připomínkami, znovu ho přečetl a po dvou hodinách naše beseda spěla ke svému konci.

Ještě než jsme se rozešli, zeptali se také na možnou reakci sovětských vojsk rozmístěných na našem území. Domnívali se, že jsem nějakým způsobem podřízen veliteli Střední skupiny vojsk, která má velitelství v Milovicích. Vysvětlil jsem jim, že tato skupina je podřízena mírově veliteli pozemních vojsk v Moskvě a válečně, když se z okruhu vytváří front, velím mu já jako velitel frontu a Střední skupina přechází do mé podřízenosti. V žádném případě však nesmí zasahovat do našich vnitřních záležitostí. Už dávno není rok 1968.

To je překvapilo a také uklidnilo

(Postojem velitele Střední skupiny vojsk generálem Vorobjevem jsem si byl jist. Při jednom rozhovoru, který jsem s ním vedl, došlo i na možnou aktivitu jejich armády rozmístěné na našem území. Generál Vorobjev mi tehdy řekl, že Sověti nemohou a nebudou zasahovat do našich vnitřních záležitostí.)

Vyšli jsme z klubu a rozloučili se.

Nesledoval jsem, jestli hovořili s redaktory, kteří stále čekali na ukončení našeho jednání, a vydal jsem se do své kanceláře. Náčelník okruhové politické správy na nic nereagoval a vůbec se za celou dobu k ničemu nevyjádřil. Byl mi, jako vždycky, k ničemu.

Utajeným spojením jsem zavolal ministra obrany, abych ho informoval o průběhu našeho jednání. Stručně jsem mu vysvětlil, jak probíhala beseda a že hlavním důvodem jejich příjezdu bylo zjistit, zda armáda zasáhne proti demonstrujícím.

Ministr se zeptal: „Co jsi jim řekl?“

Zopakoval jsem doslova jak své prohlášení, tak své stanovisko k současné situaci, tj. že pokud budu velet okruhu já, vojska proti demonstrujícím nezasáhnou.

Ministr jenom odpověděl: „Dobře.“ A položil telefon.

Přibližně do dvou hodin po odjezdu obou mluvčích Občanského fóra vysílaly rozhlasové stanice jejich prohlášení a následující den vyšlo i v denním tisku. Splnili to, na čem jsme se domluvili, a provokace vůči útvarům naší armády se již nikde neobjevily.

Jednání s Vojenskou obrodou v Táboře

Ještě ten samý den došlo k prvním jednáním Občanského fóra a generálního štábu. V těchto rozhovorech se také angažovali členové Vojenské obrody a v Praze dosáhli toho, že jim náčelník generálního štábu vyčlenil kancelář a umožnil jim tam pracovat. Mohli také využívat i některá technická zařízení a vozidlo pro svou potřebu. Jakmile se to doneslo do Táboře, i zdejší odnož Vojenské obrody se mnou chtěla jednat. Uložil jsem proto náčelníkovi štábu generálovi Grohmanovi